

سهرنجی کی خرا ب سهر تی ره شان ییه کهی برت د برخت (1898 - 1956)

باز محمّد جازا

شان کار کی هاوچه رخی ئه مانیا یه ، لهوانه یه یه کک بکت لهو کهسانه ی "زرتترین نووسینی تی ری هه بکت ، زیاتر لههر نووسهر کی تری شان یی " تگه یشتن له برخت کار کی ئاسان نیه به ب تگه یشتن له درامای ئه وروپی چونکه برخت ده بکت : " درامای ئه وروپی دووده یه به ماوه ی ئه زموونگه ریدا تده په بکت " که به گشتی به دووه بکتی سهره کی به بکت وه ده بکت :

یه که میان : توخم بکت تایبه ته به چژو له زهت .
دووه میان : به شداریکردنی شان یه له به هاکانی فاکرک ریدا .
ب ئه مه به سته برخت به پی پی شکهو تنی کارو به ره مه کانی س ف ناغی گرنگ تده په بکت تا ده گاته تی ره شان ییه که ی ئه وانیش :
ف ناغی یه کم : شان یی دهر ب ینگه رکتی : شان یی دهر ب ینگه رکتی (تعبیری) ماوه ی دوا ی جه نگ : جیهانی وهك (خواست) و (بیر) نیشان داوه و بووه هی ج رکتی تایبه تی له (سلیپسزم - الزات) رمادیه solipsism

ئه مهش وه امه کانی شان بوون له ف ناغدا ب ته نگ و چه مه کانی کمهل ههروهك چن باوه هکانی (Mach ماخ- وه امه کانی فلهسه فه بوون ب ئه و ف ناغه ته عبیریته له شان دا ششی هونه ری بوون دژی ژیان ...) ته عبیریته به اده یه کی زر ئامرازه کانی دهر ب ینی شان یی ده و له مه ند تر کرد سهره تای کاره کانی برخت له ژیر کاریگه ری ئه م قوتابخانه یه دا بوو "ته په کانی شهو" له نمونه کانی ئه م ف ناغن . ه کاره کانی سهره ه دانی ئه م قوتابخانه یه ده گه ب ته وه ب گه نده بوونی ژمی سیاسی ، چونکه ئه و سیستمه مرئی کرد بووه ئامازی به ره هم هنان .

ف ناغی دووه م : شان یی فاکرکاری :

ئه وه ی زانراوه برخت گرنگترین به ره مه شان ییه فاکرکارییه کانی له نوان ساانی (1929-1933) دا نووسیوون ، لهو ساانه دا شان یی

سـ سیالستی(واقعی سـ سیالستی) لهـ لووتکهی گهـ شهـ سهـ ندنیدا بووه لهـ ئهـ مانیا . بـ گومان ئهـ و گهـ شهـ سهـ ندنهـش بهـ بـ کهوت نهـ بووه ، بهـ کو بهـ پـ چهـ وانهی گهـ شهـی مـ ژووویه بووه ئهـ گهرچی کاریگهری بیرى سـ سیالستی و فهلسهـ فهی (مارکسیزم) ی پـ وهـ دیاره بهـ مـ بهـ شگتی دهـ توانین بـ بـ بهـ ی قهـیرانهـ کانی سهـ دهـی بیستهـ وه و هـ ئاوسانی ئابوری و کـ شهـ کانی کرـ کارانهـ تایبهـ تی لهـ “نیویـ رک” لهـ نـ وان کرـ کاران و سهـ رمایهـ داران کهـ ئهـ مهـش بووه هـ ی ئاـ زبوونی نـ وان چینهـ کان و سهـ رهـ نجام دروستبوونی سهـ ندیکاو کـ مهـ هـ کان ، ئهـ مهـش وایکرد لهـ پـ ناو هوشیاری کـ مهـ یهـ تی و بهـ شداریکردنی شانـ لهـ گهـ دـ خهـ کهـ و پـ داوستی ئهـ وکاتهـی خهـ کـ و جهـ ماوهـر ، دهـ بوو برـ ختـ ووب کاتهـ ئهـم جـ رهـ شانـ یهـ و نمونهـی ئهـم قـ ناغهـش : “دهـ ستورو دهـ رهاو یشتنهـ” .

قـ ناغی سـ ههم : شانـی داستانی :

ئهـم قـ ناغهـ تـ هـهـ کـ شهـ و هـ خنهـ گرهـ بـ رژواکانیش دهـ بـ ن (لهـ قـ ناغهـ یهـ کهـمدا دیاریکردنی هـ هـ کان بوو ، لهـ قـ ناغی دووهـمدا بهـ ستنهـ وهـی شانـ یهـ بهـ کـ شهـ کانی ناوکـ مهـ گهـ و سیاسهـ تهـ وه و قـ ناغی سـ ههم ئهـ نجامی توـ ژینهـ وهـ کانهـ و گهـ یشتنهـ بهـ شانـی داستانی) .

بهـ لـ مـ داخـ داستان لای برـ ختـ بهـ واتای چی دـ ت ؟

مهـ بهـ ست لهـ داستان لای برـ ختـ پهـ یوهـ ستبهـ بیرکردنهـ وهـ و سهـردهـ مهـ کهـی خـ یهـ وهـ و گهـ ان بـ دـ ژینهـ وهـی بوارـ کـ بـ گونجاندنیان . کهـ واتهـ ئهـم ئهـ دهـ بهـ یارمهـ تیدهـ رهـ بـ ئهـ وهـی لهـ کاتی هـ بـ ژاردن یان ئامادهـ کردن یان نووسینی دهـ ق لهـ گهـ ئهـم سیستمهـ کارکردنهـ دا .

بهـم پـ یهـش نواندن لهـ شانـی داستانیدا بریتیهـ لهـ گـ انـ وهـی چیرـ کی شانـ یهـ کهـ و ئهـ و ئامانجانهـی کهـ دهـرکهـ وتن لای برـ ختـ ، هـروهـ هـادهـ بـ ت بگوترـ ت گرنگیش نییهـ ئهـ و ئهـ کتهرهـ کـ یهـ کهـ رـ ی کهـ سایهـ تیهـ شانـ یهـ کهـ دهـ بینـ تـ چونکهـ رـ بهـ و جـ رهـ دا بهـ شناکات بهـ کـ واپـ ناسهـی مرـ قـ دهـ کات کهـ بهـ رهـ می ئهـ و بارودـ خهـ یهـ کهـ تـ یدا دهـ ژی و قابیلی گـ انـهـ ، لهـ لایهـ کی ترهـ وهـ ئاسـ یهـ کی فراوان دهـ داتهـ ئهـ کتهرهـ کان تاخـ یان تاقی بکهـ نهـ وهـ و زیاتر لهـ رـ کـ و زـ رهـی ئهـ و لایهـ نانهـی کهـ پـ ویستهـ کاریان لهـ سهـر بکـ ت . لهـ بهـ رهـ وهـی لهـم میتـ دهـ دا لـ کـ یهـ وهـ گرنگهـ بو بـ گهـ یشتن بهـ ئامانج چونکهـ پـ ویستهـ . ئهـ مهـش لهـ ی شـ وهـ ی وهـ ستانهـ کان و وانین و جـ رهـ ها مهـ شقهـ وه . برـ ختـ دهـ ت : “ دهـ شـ ت ئهـ کتهر گوزارشت لهـ دهـرونی خـ ی بکات چهـ ندین جـ ر تـ نی دهـ نگی بهـ کار بهـ نـ ت بهـ م بهـ شـ وهـی چاوهـ وان نهـ کراو ” .

دهـ ربارهـی نهـ خشهـی دیکـ ری نمایشهـ شانـ یهـ کانی برـ ختـ “کارـ فـ ن”

که یه ککه له نه خسه سازه کانی دیک ری شان و له گه برخت کاری کردووه
ب نمونه له "بازنه ی ته باشیری قهوقازی" دا بهم ج ره باسی دیک ری
شان یه کانی ده کات له وانگه "برخت" هوه: "کاری هونه ری و ته کنیک
له دیک ردا پشت گو ناخرت ، به کو دووباره ی ده کات هوه که
یارمه تیده ر ککه ب جوانی ، من خ م ئه ندازیاری دیک ر م وات و نه
کشی گرنگی ککه مه یه تی و ککخراو " .

له وانگه برخت هوه نه خسه سازی دیک ر ته نها ئا مازه یه ک ده دات و
جو له کان ناکاته ج گره وه ب ف ت له سر شان ، ئه مه هاوش هوه ی نیو
چاود ری کردنه . واته دیک ری شان یی ری سی وونکردنه وه
دروستکردنی که شی درامی ده نه خش ن ت ، وونکردنه وه ککه شه کان
یارمه تیده رن ب به رزکردنه وه هوشیارو جی بی نه ران .

**ده ره نهر لم میت ده دا له وانگه برخت هوه پشت به چه ندشت ک
ده به ست له وانه :**

نام بوون / ئه م چه مکه به پی فره نگه سیاسی بهر له برخت
به کارها تووه که بریتیه له نام کردنی کر کار ک له به رامبر ئو کاره
ز ره ده یکت و کر یه کی که می ده ده ن و ئه مه ش په یوه ندی هیه به
چه مکه کانی : "ز ده بایی و ه تان دن وه ت د . " به ام لای برخت
گ انکاری به سه ر ئه م به کاره نانه دا دت و به رگ کی هونه ری ده کات
به به ردا که بریتیه له وه ی له ی ته کنیکه وه هه موو ئیش و کارو
ووداوه کان له دخی باوه وه وال بکرت که ناباو ببیندرت ،
به مه رج ک خورپه دروست بکات لای بی نه ران . ئه مه ش چن ووده دات ؟
ووداو ک یان که سایه تیه ک یان بابه ت ک به ج ر ک به ج ر ک ناباو
بکرت که ههستی پ بکرت و ئاره زووی زانین بوروژ ن ت ، ئه م کارهش
لای برخت له گه "حیکایه تخوانه وه " گوزارشت بکرت یان له ی
لافیته و ئا مازه ی ه گا و ه نگ و فیلمی سینه مایی وه کو ه کاری
نام کردنه که .

ونه ی نام کراو /

ئو و نه یه یه که واده کات یان گه ده دات که هه مووشت ک له یه وه
بزانت به ام هاوکات نام یده کات . برخت باس له وه ده کات ئه گه ر
ئه م جیهانه وه نام پیشان درا ، ئه و ئاره زووی گ یان لای بی نه ران
به ئا گاد ت ب دروستکردنی و نه ی نام کراو که په نای بردووه ته بهر
دووباره رکدنه وه دابه شبوونی "کاره کترو ووداو" له بونیادی
درامیدا .

ده ب ت ئه وه ش ب م ئا مانجی نام کردن گ یی دخی بی نه ره ب ت امان

و ههلا ووست وهرگرتن واته لهجياتى ئهوهى بينهران تياكهلاوى
ووداوهكان بن ، وایان ادهكات بووهستن و ههلاوهسته بکهن .

تهکنیکه کانی نامکردن /

تهواوى توخمه پکهلهنهرهکانى شان نامدهکهین وهکو: " دهق ،
نواندن ، دهرههنان ، مزيك ، دیکرههتد " بهئوهى ئهوهش وو بدات
کهمهکه پداويستيمان ههيه لهوانه :
1. کارکردنى نائيهامى ، لهپهناو پاراستنى بينهران له
چونه ناو نمايشه که .

2. ووتهل کردن - تجريد: دامالينى تهختهى شان له دىخى باو .

3. تکهشاندى لايه نه موگنا تيسيهکانى نمايش .

4. په نا بردنه بهر بهکارههنانى فىلمى سينه مایى و سکرين .

ئهمهش وادهكات نيميشكى شانى نامکراومان دهست بکهويات که
ههردوو ههلاکهى نمايش وهك لهسهرهتاوه باسماں کرد پکهوه گر
بداتهوه ئهوانيش : " چۆژ و فربوون " ن به و ئومکهى سهرنجى :
تياى خراو پهوستمان خستبهته سهر ئهوتياى ره هاوچهرخه شان .

سهرچاوه و پهراوهزهكان :

1. بهشك له زنجيره وانهكانم له ههردوو پهيمانگای
هونهره جوانهکانى (شهيدجه عفر / کهيه) و پهيمانگای
هونهره جوانهکانى ههلاهجه .

2 . نقریه المسرح الحديپ ، ئيريك بتلى ، تر: يوسف عبدالمسيح پروت
3. پلنج وتارى شانى - دهربارهى ئهزموونگهري - وهرگههانى که مال
مه مه ند مىراو دهلى

4. مسرح التغير : اختيار و مراجعه : فيس الزبيدى : تاليف عادل
قرشولى